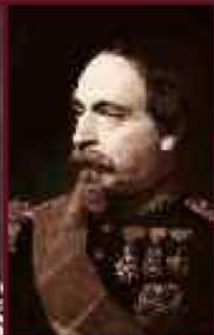

VÁCLAV KRÁLÍČEK

Velký švindl

KRYMSKÁ VÁLKA
1853–1855

EPOCHA

EDICE

**Polozapomenuté
války**

POLOZAPOMENUTÉ
VÁLKY

Ediční rada edice Polozapomenuté války

doc. PhDr. Ivana Čornejová, CSc. (Ústav dějin UK a archiv UK)

prof. PhDr. Radek Fukala, Ph.D. (FF UJEP Ústí nad Labem)

doc. PhDr. Jan Halada, CSc. (FSV UK, Institut komunikačních studií
a žurnalistiky)

PhDr. Petr Hofman (Vojenský historický archiv)

prof. PhDr. Martin Kovář, Ph.D. (FF UK, Ústav světových dějin
na FF UK)

prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc. (FF UK a Technická univerzita Liberec)

PhDr. Karel Richter, CSc. (předseda Klubu autorů literatury faktu)

prof. PhDr. Aleš Skřivan, CSc. (FF UK, Ústav světových dějin)

POLOZAPOMENUTĚ
VÁLKY.

VÁCLAV KRÁLÍČEK

Velký švindl

KRYMSKÁ VÁLKA
1853–1855

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Copyright © Václav Králíček, 2015

Cover © Karel Kárász, 2015

Na přebalu byl použit výřez obrazu V. I. Nestěrenka „Sevastopol ubráníme“ (2005)

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2015

ISBN 978-80-7425-235-8

Obsah

I. Trochu víc podhoubí 13

Co byla a hlavně nebyla krymská válka ● Úvodem o malém zmatku v datech, mírách a váhách ● Dvě velmoci s naprosto rozdílným názorem na jednu věc ● Kostky jsou vrženy, ale Británie se tváří, že je nepočítá ● Vše odstartovaly brambory? ● Rakouská vděčnost a uherská prohra? ● Turistika ke Svatému hrobu ● Kdo má klíče vyhrává?

II. Všehochopní diplomaté 31

Výbušný a arogantní ● Jedna nula pro Stratforda v prvním kole ● Mohlo za to počasí ● Až neuvěřitelná psychologická masáž ● Ve skutečnosti šlo jen o obilí, ale také trochu o peníze ● Agresivní Rusko ● Sultán Abdülmecid I. ● První rozhovor s ambasadorem ● Druhý rozhovor s ambasadorem ● Třetí rozhovor s ambasadorem ● Nikdy neuskutečněný čtvrtý rozhovor ● Vtipný, přitom údajně pochybného charakteru ● Ruský slon v tureckém porcelánu ● Když se Napoleonovi podařilo ulomit u ucha džbán ● Škatulata, hejbejte se... ● Firman není sened ● Poslední chabé pokusy, kdy Paskevič radil nedělat nic

III. Raději nevyhrát? 61

„Samostatná“ dunajská knížectví ● Když válka ještě jen klepe na dveře ● Vidin, Calafat, Cetate, Isaccea, vyhlášení války

Oltenița 66

Nešťastné rozhodnutí ● Chudák Dannenberg ● Ukřivděný Pavlov a ti druzí ● Válka začínala, ale obilí stále vyhrávalo ● Sankt Petěrburg – Olomouc – Berlín – Sankt Petěrburg ● Ulice promluvila ● Oficiálně začínáme ● Klíčem bude Silistra? ● Odpoutání pozornosti, to je to, oč tu běží

Sinop 86

Nachimov čekal do posledního okamžiku ● Kdo by se Turka bál ● Dal jim volnou ruku ● Paixhansova děla ● Sčítání škod ● Konec jedné éry

IV. Válka začíná i pro ostatní 101

Politická zemětřesení ● Sedmá velmoc klepe na dveře ● Logická „neutralita“ urazila všechny ● Za pět minut dvanáct ● Skutečné vyhlášení války ● Odjezd lorda Raglana na frontu ● První výsledky a nečekaný pokles cen

V. Zatracená personalistika 113

Zlatí byrokraté

Vrchní velitelé po anglicku 115

Tak trochu nešťastná figura ● Druhý vrchní velitel ● Třetí vrchní velitel

Francouzi byli o mnoho mladší a zkušenější 119

První francouzský velitel přezdívaný Afričan ● I druhý velitel si ostruhy vysloužil v Alžíru ● Poslední Afričan v akci

Zajímavá věková struktura 123

Jeich ruské protějšky – někteří jim nadávali do zbabělců 128

Nakonec ho zachránilo špatné zdraví ● Měl na co navazovat, v dobrém i zlém ● Slavná admirálská trojka ● Viceadmirál V. A. Kornilov ● Viceadmirál P. S. Nachimov ● Kontradmirál V. I. Istomin

Kdo s kým a proti komu 137

Napoleonovi úžasná ● Armáda Jeho Veličenstva ● Osmanská říše ● Sardinské království ● Mikulášova armáda ● Elita na lodích ● To nebyli dobrovolníci, ale státem placení vojáci

VI. Na Dunaji končíme, pánové 155

Silistra podruhé ● Jedno z mnoha překvapení, Paskevičovo dupnutí na brzdu ● Druhé, „konečné“ Paskevičovo dupnutí ● Poprvé Totleben, naposledy Schilder a Silistra ● Osvoboditelé jsou tady ● Cholera poprvé ● Nedělají nic, jen pohřbívají kamarády... ● Místo podrobných map turistický průvodce ● Kam až se dostaly konstantinopolské vlečné čluny ● Něžné polovičky – ženy, manželky a ty ostatní

VII. Námořní experimenty roku 1854 173

Konečně věděli, co chtějí ● Jak na zemi, tak na moři a možná ještě o chvíli dřív ● První výstřely v mlžném Černém moři ● Smutný start ● Bombardování Oděsy ● I Rusové měli smysl pro čest ● Blokáda ● Mor a cholera ● Asi to nebude až tak složité ● Čestný útek do Paříže ● Starosti i jinde ● Jako bychom to neznali i dnes ● Velkoknížecí výjimka na ruské straně ● Okupované finské velkoknížectví v boji proti nepříteli ● Plnou parou pro vítězství ● Najednou bylo třeba spěchat ● Co se od nich vlastně dalo čekat? ● Hlavně nic neriskovat ● Ostuda u Gamlakarleby, taky u Halkokari nebo u Kokkoly ● Nejprve Hanko ● Co bychom chtěli a co ve skutečnosti z Londýna požadujeme ● Následoval Bomarsund ● A co dál? ● Švédská tečka, protentokrát ● Bomarsund ● Bomarsund pevnost ● Pracné dobývání? Ale kdepak, dělostřelecké cvičení! ● Nikdo ty rozvaliny nechtěl ● Byli

někteří, co hodlali pokračovat ● Obětní beránek neboli mouřenín udělal své, mouřenín může jít ● Malá rekapitulace, proč to jinak dopadnout ani nemohlo

Jinde se také střílelo 224

Kde proboha jsou ty Solovecké ostrovy? ● Na opačné straně světa ● *Aurora* a *Dvina* v Pacifiku ● Pallada, ruský klíč k Japonsku ● Petropavlovsk na dohled ● Admirál, který se zastřelil ● Rusy smeteme! ● Pohřeb, deziluze a druhý velmi krvavý pokus ● Admirál nezůstal osamocený ● Co je, jak vznikl a kdo dostával Victoria Cross ● První adepti a držitelé Victoria Cross

VIII. Krym 241

Trocha krymského místopisu a sevastopolské historie ● Budování Sevastopolu ● Ušakov, Sevastopol a tradiční nedostatek peněz ● Lazarevův otisk ● Ještě jednou peníze ● Jaro a léto 1854 v Sevastopolu ● Kavkaz, Oděsa nebo Krym? ● Suchou nohou na Krymu ● Šest a půl krát pět kilometrů

Alma 255

Ve čtyři hodiny ráno ● Všude, kam se podíváš, leželi ranění a mrtví ● Došlo k tomu, co nikdo nečekal a nejméně Rusové ● Smutný konec Saint-Arnauda ● Menšikovo „geniální“ rozhodnutí ● Totleben přichází ● Nekompetentní Moller se našťásti rozhodl sám ● Kornilov vrchním velitelem obrany města ● Bez přístavu na suchou zem nelez

IX. Obléhání 277

První velké bombardování ● Kornilovova smrt ● Dřevěné zdi proti kamenným ● Bůh stál opět na ruské straně ● Ve dne se střílí, v noci opravuje a buduje ● Čtvrtý bastion a štucerníci

Balaklava 288

Hlášení generálporučíka Liprandiho ● Bitva u Balaklavy nebo také u Kadikoi ● Přípravy nutné pro zdárný výsledek ● Začátek představení ● Kdo vlastně může za slavnou Tenkou červenou linii, generál Campbell, nebo novinář W. H. Russell ● Jak se bezbřehá hloupost dokáže změnit během jednoho dne ve slavnou historickou událost ● Zmasakrovaný útok Lehké brigády ● Překvapivě slavný útok Lehké brigády ● Dohry „slavného“ vítězství aneb osudy tří ze čtyř ● Jen málokdo ví, že u Balaklavy zahynul důstojník rakouské armády

Závěrečný pokus – Inkerman 308

Taková malá předbitva ● Příliš složitý kombinovaný útok ● Nedočkávat Sojmonov ● Konečně dorazil i Pavlov ● „Generál zima“ očima spojenců ● Jak to viděl W. H. Russell – bouře versus armády ● Zima pracuje ● Plány nahrazovaly cestopisy, vzpomínky, všechno se hodilo, přítom na mapě to vypadalo dobře

● Malá podzimní statistika ● Zima přichází ● Klíčová Malachovská mohyla
 ● Když náhodou zahlédnete člověka, raději se zastavte ● Francouzi se nevzdali
 ● Idylka v zákopech ● Ještě jednou konec listopadu ● Co se do oficiálních hlášení většinou nedostalo ● William Howard Russell, 28. listopadu ve čtyři hodiny odpoledne, Balaklava ● Jejich imperátorská Veličenstva ● Menšíkov odchází, Gorčakov přichází ● Oblíbené noční boje a boje pod zemí ● Změna cíle ● Opět jeden velmi výmluvný dopis ● Zaznamenáno W. H. Russellem ● Dárek z nebe ● Opevnění na Zeleném vršku ● Nebyli by to Italové, kdyby nevyužili příležitosti ● Nečekaně odchází Mikuláš I. ● Zesilování obrany pokračuje ● Zoufalý nedostatek střelného prachu a Istominova smrt ● S příchodem jara se vše začalo měnit ● Došlo i na druhé bombardování ● Chvála ostřelovače ● Snad jediný vynález, který válku opravdu vyhrál ● Jinde bouchalo šampaňské ● Slavný sevastopolský óbrkrtek ● Ani Niel příliš nevěřil pádu města ● Reduty, které nešlo obejít ● Třetí bombardování města, boje o Kamčatskou lunetu a nejen o ni ● Ztráta redut ● Čtvrté bombardování města ● První generální útok ● Fentonovy dopisy z pracovní „dovolené“ ● Ztráta Totlebena ● Raglanova smrt ● Střílejí, kopou a umírají ● Velký Redan a co dál?

Bitva na Černé373

Zbyteční mrtví ● Už to tady bylo ● Hledání oficiálního viníka ● Páté bombardování Sevastopolu ● Nerozhodný Gorčakov ● Rozhodující boj ● Jinde už se to moc nepovedlo ● Smutný odchod provázely ohňostroje ● Město je naše a co dál? ● Příliš krvavé rozvaliny

Černé moře 1855392

Největší změny ● Stará myšlenka opět na scéně ● Přípravy výpravy na Kerč ● Canrobertovi Kerč zlomila vaz ● Azovské moře, takový malý spojenecký rybník ● Bombardování Kinburnu ● Jen se manévrovalo ● Nečekaná návštěva ● Krym je prostě úchvatný ● Bouřlivé repete ● Admiralita měla nelíbenou radost! ● Přípravy pro rok 1856

X. Druhý debakl na Baltu, boje na Kavkaze a Dálném východě roku 1855.....409

Jen blázen opakuje svoje chyby? ● Přesné dispozice prvního lorda Admirality sira Charlese Wooda ● Kampaň 1855 na Baltu začíná ● Tentokrát řádl britský tisk ● Pikniky a miny ● Kdy a kam? ● Dělat svou práci ● Sveaborg ● Jak Sullivan k překvapení přišel ● Z nouze ctnost? ● Sveaborg neexistuje! ● Když levice neví o pravici ● Málem si války na Krymu ani nevšimli – Kavkaz, Kars a další ● Pád Karsu a co způsobil ● Pokus Omera Paši ● Příliš zbrklý útok ● Malé intermezzo udatné rodiny Omerů ● Sníh, hlad a ruští kozáci ● Význam pádu pevnosti

XI. Vytoužený mír	433
Vídeňská jednání ● Mír potřeboval snad každý ● Nátlak v mezích slušnosti ● Hrátky před pařížským kongresem ● Tři měsíce rozmluv, domluv a veselí ● Stín „vzteklého zvířete“ nad kongresem ● Velké stěhování ● Hlášení generála sira Williama Codringtona lordu Panmuremu	
XII. Epilog	443
Paradoxně se vítězné výsledky války projeví na burzách zcela opačně ● Když přece nejde o peníze ● Turecká tečka ● Definitivní tečka ● The New York Times, 20. srpna 1860 ● V betlémské bazilice Narození Páně se popraly církevní úklidové čety	
Plán obleženého Sevastopolu	450
Přílohy	453
Sedmá velmoc	454
Někteří prostě první byli ● Otázka jménem William Howard Russell ● Co nelze Russellovi upřít ● Litografie Diamantové baterie ● „Fotografisté“ ● Opravdu prvním byl Carol Popp de Szathmari ● Přesto je Roger Fenton nejznámější ● Skvělá fotomanipulace veřejného mínění ● Robertson & Beato ● Ani Francouzi nezůstali pozadu... ● Trochu jinak to vypadalo v Rusku	
Chronologie	469
Míry a váhy	473
Vybraná literatura a prameny	474

Miloval jsem prázdniny trávené s babičkou Věrou u její sestry Antonie uprostřed lesů nedaleko Františkových Lázní. Spával jsem občas v rohovém parádním pokoji s výhledem daleko do krajiny. Zařízení se skládalo z postele, kulatého stolu se čtyřmi židlemi a staříčkého příborníku v rohu, za jehož skly se krčilo několik knih. Až nápadně mezi nimi vynikaly tři tlusté svazky s válečnými loděmi na obálce – *Sevastopolská epopěj* Sergejeva-Cenského.

Jednou, když strýc Josef uviděl, co čtu, zavzpomínal jak se v jeho dětství Ukrajinou (mí rodiče i prarodiče a vůbec všichni příbuzní byli volyňští Češi) potulovali staří vysloužilci, kteří o té válce dokázali vyprávět celé hodiny historky, při kterých jako děti ani nedutaly. A tak jsem i já, jedenáctiletý kluk, s vytřeštěnýma očima zhltal celou tu mohutnou fresku o dobývání jednoho města.

I proto jsem rád, že jsem se mohl po mnoha letech ke vzpomínkám dětství vrátit.

Václav Králíček, léto 2014

I. Trochu víc podhoubí

Co byla a hlavně nebyla krymská válka

Krymská válka byla patrně jednou z nejzbytečnějších a nejkrvavějších válek v dějinách lidstva. Vyznačovala se neuvěřitelnou neschopností velitelů na obou stranách. Výsledkem byly strašlivé a zbytečné ztráty na životech vojáků, avšak překvapivě především v důsledku nemocí, často zaviněných i neschopností lékařů, kteří měli zároveň naprostý nedostatek lékařského vybavení. Na straně spojenců zahynulo přes 252 tisíc mužů, ruské ztráty byly jen o pár tisíc menší, pravděpodobně 246 tisíc. Z toho jen v obleženém Sevastopolu zemřelo přes 102 tisíc obránců. Nikdo nespočítá, kolik dalších lidí v důsledku tohoto konfliktu zahynulo. Žen i dětí, vždyť mnoho z nich z obležené pevnosti odmítlo odejít, protože prostě nemělo kam. Svě způsobil i opětovné podcenění fenoménu, dnes známého spíše díky Napoleonovi a druhé světové válce jako „Ruská zima“. S ním souvisí také neuvěřitelná nepřipravenost spojenců na dlouhotrvající válku.

I její výsledek byl velmi diskutabilní. Mírová jednání přímo v textech dohod obsahovala zárodek budoucí roztržky mezi Velkou Británií a Francií, takže Rusku dávala mnohem větší volnost, než by se na poraženého slušelo. Přesto se válka stala příležitostí pro mnohá prvenství; také pro jedno smutné a poslední – o bojové vystoupení klasických plachetních válečných lodí, labutí píseň jim zazpívala bitva u Sinopu. Příště už to bude pára a železo, kdo ovládne oceány.

Zato poprvé mohli čtenáři získat ze svých novin reportáže díky osobní účasti novinářů a fotografů na bojišti. Většinou to nebylo roztomilé počtení o udatných vojácích, ba právě naopak. Váleční reportéři psali zprávy přímo z bojiště a ve článcích se najednou objevovala slova, která hrdinně nezněla. Skloňovala se v nich cholera, horečka, špína, zima, nedostatek potravin, špatná zdravotnická služba, nemoci, vojáci umírající na podchlazení a brodící se bahnem.

Armádu příliš nepotěšil ani nový vynález zvaný telegraf. Najednou byli přímo v dosahu politiků a co horšího, ti své generály neustále bombardovali svými nápady a příkazy. Ruským velitelům to díky zaostalosti země naštěstí nehrozilo. Technika se prosadila na Krymu i v případě železnice. Narychlo postavená železniční trať z balaklavského přístavu na náhorní planinu před Sevastopolem byla ve skutečnosti třetí železniční trať postavenou v carském Rusku!

I když všude figuruje pod názvem krymská válka, kdysi měla i jiné názvy. Dlouhá léta ji Britové nazývali ruskou válkou, Rusové zase válkou východní. Dodnes na ní připomínky najdeme nejen v Londýně v názvech mnoha hospod či ulic, ale i v Paříži, kde se podle bitvy u Almy jmenuje jeden z mostů přes Seinou.

Jen málokdo si uvědomuje, že to byla málem válka celosvětová. Existují určité náznaky nejen politické solidarity amerických politiků a obyvatelstva s bojem ruské armády proti spojencům.

Stejně tak mnoho autorů zabývajících se krymskou válkou značně opomíjí nebo zcela ponechává na okraji důležitý fakt, že to byla válka námořní. Od Severního moře, přes Balt a Středomoří, až po Dálný východ. Válečná flotila útočící v průběhu dvou let na Sankt Petěrburg byla i na tehdejší dobu velmi mohutná. V určitém okamžiku se na Baltu pohybovalo na 58 velkých válečných lodí a dalších 50 menších se 3400 děly a s 33 tisíci muži na palubách. Britské námořnictvo společně s francouzským zajišťovalo do té doby nejmohutnější výsadek operační, a to dokonce nadvakrát. Nedílným předpokladem vítězné války byly na tehdejší dobu neuvěřitelné a pravidelné přesuny vojáků, vojenského materiálu, výstroje a potravin po moři. Zpět lodě odvážely raněné a nemocné. Tehdy se uplatnila poprvé v takovém měřítku, později vojenskou terminologií nazývaná, logistika. Nicméně o její efektivitě bude ještě řeč.

V případech pozemních operací znamenala krymská válka velkou tlustou čáru za válkami předchozími a naznačovala, jakým směrem se budou vyvíjet budoucí konflikty. Únavná a ničivá poziční válka doznala svého vyvrcholení v zákopech západní, východní i italské fronty první světové války. Britské jednotky v této válce přišly o své krásné červené stejnokroje. Ty jim zůstaly už jen na přehlídce. A do boje už je také nebudou vodit bubeníci pod vlajícími prapory a s důstojníky v čele.

To všechno předznamenala krymská válka...

Úvodem o malém zmatku v datech, mírách a váhách

Nejvíce drobných nedorozumění při zpracovávání podkladů pro historii krymské války způsobovala rozdílná datace pramenů. Zatímco většina Evropy již po mnoho staletí určovala datum podle gregoriánského kalendáře, schváleného výnosem papeže Řehoře XIII. v roce 1582, Rusko zarputile setrvalo u juliánského kalendáře zavedeného Juliem

Caesarem roku 46 před narozením Krista. Gregoriánský kalendář je mnohem přesnější než juliánský. Ten má oproti skutečnosti odchylku v délce jednoho dne každých 127 let. V době krymské války činila odchylka již dvanáct dní.

Aniž bychom zabíhali do přesných výpočtů – nejmarkantnějším příkladem, který si mnozí z nás ještě dobře pamatují, byly každoroční mohutné oslavy výročí Velké říjnové socialistické revoluce konané určitou částí světa vždy 7. listopadu. Proto budou veškerá data uváděná v knize vycházet z gregoriánského kalendáře, s výjimkou některých životopisných dat obyvatel carského Ruska.

Ještě mnohem horší situace nastává u měř a vah. Francie se pokusila zavést metrickou soustavu v době Velké francouzské revoluce, ale definitivně ji přijala zákonem v roce 1840. Velká Británie setrvala na svých mírách a váhách takřka do osmdesátých let 20. století a v některých oborech, například v mořeplavbě, je stále používá. Ruské míry a váhy byly v carském Rusku zcela odlišné od ostatních, o tureckých ani nemluvě.

V textu čtenář proto nalezne rozdílné míry a váhy podle národností, a proto je na konci knihy pro názornost uvedena jakási základní přepočtová tabulka.

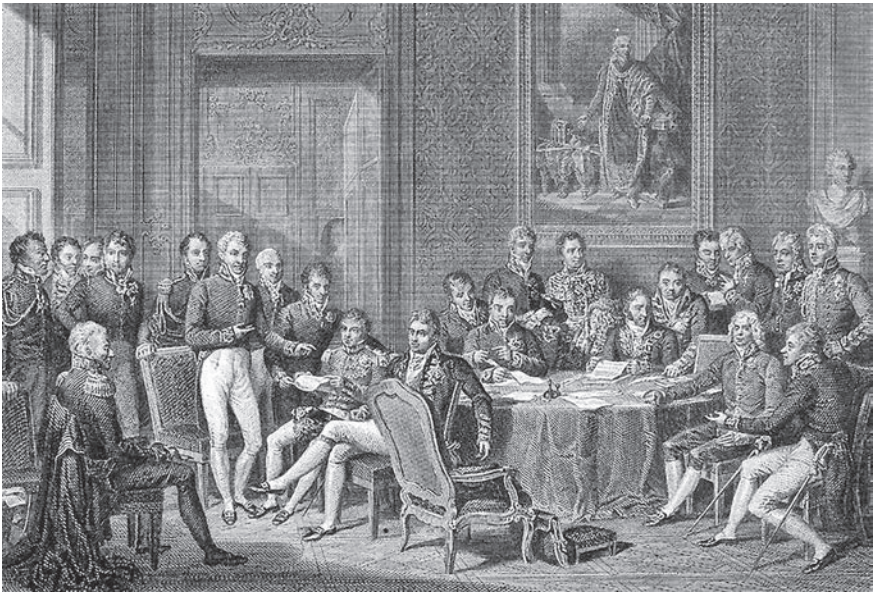
Dvě velmoci s naprosto rozdílným názorem na jednu věc

Poté, co se Napoleon Bonaparte 15. července 1815 nalodil na *HMS Bellerophone*, klasickou dvoupalubní válečnou loď o 74 dělech, tvořící páteř válečných flotil počátku 19. století, se Velká Británie definitivně stala jedinou opravdu světovou velmocí. Jen Rusko se jí vzdáleně přibližovalo. Ekonomická a politická síla zdárně podporována mohutnou válečnou flotilou umožňovala nastolovat Pax Britannica prakticky po celém světě.

Najednou po celé Evropě zavládl mír navíc podpořený nejprve „Aliancí čtyř“ nebo také „Čtyřdohodou“, pod kterou se podepsali 9. března 1814 jen ministři zahraničí, za Rusko hrabě Karel Robert Nesselrode, za Prusko kníže Karel August von Hardenberg, za Velkou Británii Henry Robert Stewart lord Castlereagh a za Rakousko kníže Metternich. Ve své podstatě si stanovovala pouze návrat k rozdělení Evropy před dobu vlády onoho netvora Bonaparta. Požadovala vrácení hranic Francie do stavu z roku 1792, tedy roku, ve kterém došlo ke svržení

Ludvíka XVI., návrat nezávislosti Španělska, Švýcarska, stejně jako rozdrobených italských a německých knížectví a pochopitelně v první řadě restauraci Bourbonů.

Napoleon nebyl ještě natrvalo násilně internován na ostrově Svatá Helena, když se s ním a jeho rodovou dynastií Evropa nejprve vypořádala na Vídeňském kongresu a následně vytvořením sofistikovanější Aliancí čtyř, takzvanou Svatou aliancí. Její základní akt podepsali 26. září 1815 ruský car Alexandr I., pruský král Friedrich Vilém III. a rakouský císař František I. (respektive František II., když byl ještě císařem říše římské). V okamžiku podpisu si slibovali poskytnutí pomoci vždy a kdykoliv mělo jít o ohrožení klidu a nerozdělitelného pořádku. Už jen proto, že byli přece členy velké křesťanské rodiny v čele s Ježíšem Kristem. Vůbec nevadilo, že tu své podpisy připojili pravoslavný, evangelický a katolický panovník.

Vídeňský kongres, obraz J. B. Isabey

Kníže Metternich mohl být jako ideový tvůrce aliance navýsost spojen. Byl konec s buřiči a samozvanci jako byl Napoleon, Evropu už nebudou ohrožovat žádná vojska a už vůbec ne nebezpečné revoluční

ideály. Členem Svaté aliance se pak stala i Velká Británie a v roce 1818 do ní přijali i Francii. Nejvíce to přivítal ruský car Alexandr I. Zajišťovala mu klid na evropských hranicích. Své zájmy upíral v té době spíše směrem k osmanské říši a tak mu zakonzervované a ostatními zeměmi pečlivě hlídané uspořádání jen vyhovovalo.

Přesto se zde velmi brzy objevily různé proudy a vznikly rozpory. Hlavní vinu na tom měla netolerantnost všech zúčastněných signatářů a svou roli sehrály i rozdílné názory absolutistických monarchií a mnohem liberálnějších monarchií konstitučních. Už v roce 1820 propukla revoluce v Neapolsku, přičemž rakouská policie nestíhala zavírat všechny karbonáře (tajná revoluční organizace v Itálii) a federáty (dobrovolníci za Velké francouzské revoluce). Špilberk byl jimi v té době takřka přeplněn. Neuplynulo ani pět let a car Alexandr náhle umřel. Trůnu se ujal Mikuláš I. Děkabristé toho využili, pokusili se o změnu režimu a nastolení konstituční monarchie. Jenže vůbec netušili, s kým mají co do činění. Mikuláš jejich snahy rychle utopil v krvi.

Za další dva roky, v roce 1827, porazilo spojené britské, francouzské a ruské loďstvo osmanskou říši v bitvě u Navarina. O rok později propuknou v oblasti Kavkazu boje, velitelem ruské armády jmenoval car Ivana Fjodoroviče Paskeviče. Ten dobyl pevnost Kars a zničil většinu osmanských (tureckých) vojsk v této oblasti. Od cara získal titul generál polní maršál a zároveň přídomek kníže Jerevanský. Mikuláš I. si jeho služeb vysoce cenil, a proto se stal, když vypuklo povstání v Polsku, po nešťastně na cholera zesnulém polním maršálovi Ivanu Ivanovičovi Dibičovi, novým vrchním velitelem. Armáda pod jeho velením povstání potlačila, takže mohl 28. srpna 1831 napsat carovi: „Varšava leží u vašich nohou a polská armáda na můj rozkaz pochoduje směrem na Plock.“ Z Paskeviče se stal kníže Ivan Fjodorovič Varšavský. Po pádu Varšavy se vrchnímu ruskému veliteli podařilo hlavní síly polské armády vytěsnit z polského území do Pruska, kde se definitivně vzdaly.

Mikuláš I. navázal na politické zájmy zesnulého bratra a v roce 1829 svou snahu korunoval uzavřením Drinopolského míru. Oblast okolo Černého moře společně s Kavkazem každý ze zúčastněných nadále považoval za jeden velký sud plný střelného prachu. Poslední ránu z milosti dostala Svatá aliance v revolučním roce 1848. Především velkorysou pomocí Mikuláše I. v roce 1849 mladému, a podle mínění cara, velmi

nezkušenému a naivnímu císaři Františku Josefovi I. při potlačování revoluce v Uhrách.

V Evropě tak pojednou zůstaly jen dvě dostatečně velké a silné velmoci se shodným zájmem. Obě monarchie viděly jako svou snadnou kořist „nemocného muže na Bosporu“, osmanskou říši. Problémem, který postupně narůstal, bylo, že každá měla úplně jinou představu řešení. Ještě než válka propukla, stejně tak i v jejím průběhu, se Američané postavili na ruskou stranu. Ruští diplomaté měli ve Washingtonu otevřené dveře ke kongresmanům i generálům, zatímco Prusové či Francouzi měli s úřady Spojených států neustálé těžkosti, o Britech ani nemluvě.

„Ačkoliv my toužíme co nejupřímněji zůstat neutrální, jen Bůh sám ví, jestli je to možné,“ tato slova pronesl tehdy prezident Franklin Pierce, sám armádní generál. V následujícím období se postoj Američanů více a více vyhraňoval od neutrality k nepřímé i přímé podpoře. I když o konfliktu příliš nevěděli, instinktivně je to táhlo na stranu Rusů. Svě sehrály zkušenosti z dob ještě ne zcela zapomenutých a také mohutný proud přistěhovalců z Irska, přinášející velmi živé zkušenosti ze střetů s britskou mocí.

V Kentucky dokonce vznikl sbor dobrovolníků, připravený vyrazit na Krym pomoci ruské armádě. Dokonce byla již carem objednaná a zaplacená loď. Jen prudké protesty ze strany Spojeného království a Francie jim zabránily v odjezdu. Avšak tomu, aby do Ruska vyrazilo na pomoc při stavbě železnice patnáct techniků a inženýrů, se už zabránit nepodařilo. Stejně jako třiceti americkým studentům medicíny povětšinou studujících v Paříži, pomáhajícím jako lékaři a chirurgové ruské armádě na Krymu. A také nepatří mezi příliš známé skutečnosti, že se do pomoci Rusům zapojil i plukovník Samuel Colt se svými dodávkami zbraní.

Většina států v Unii se postavila přímo či nepřímou v konfliktu za Rusy, výjimkou bylo Illinois, kde vydali prohlášení odsuzující agresivní politiku ruského vládce. Konflikt pochopitelně velmi zajímal i ministerstvo obrany Spojených států amerických. Jefferson Davis nechal sestavit tříčlennou komisi, aby „zmapovala umění války v Evropě“ se zvláštním zřetelem na uniformy, dopravu, zbraně, dělostřelectvo, opevnění a mosty. Kromě jiného měla komise i za úkol prošetřit, zda jsou velbloudi vhodné pro využití v dopravě a také jejich schopnost přizpůsobit se zimě a horským oblastem.

Car Mikuláš I. i jeho nástupce Alexandr II. si postoje USA velmi cenili a poté, co konflikt skončil, car prohlásil: „Spojené státy, jako jediná země světa, se nestyděly ani neobávaly veřejně proklamovat své přátelství s Ruskem.“

Kostky jsou vrženy, ale Británie se tváří, že je nepočítá

Vraťme se o pár let zpět. Jen deset minut chybělo do desáté hodiny v sobotu 1. června 1844 a nad Temží zavlály vlajky s černým dvojhlavým orlem. Jeho imperátorská Výsost, car všech Rusů Mikuláš I., právě dorazil na návštěvu své sestřenice, Její královské Výsosti královny Viktorie, královny Spojeného království a Irska.

Ruský vyslanec u britského královského dvora R. Brunnov

Jako první ho na půdě Velké Británie přivítali lord Blomfield, britský vyslanec v Sankt Petěrburgu a také baron Brunnov, ruský vyslanec u britského královského dvora. Panovníkův doprovod kromě jiných tvořili kníže Orlov, princ Radzivill, princ Vasilčikov a generál d'Adlerberg. V poledne už byl car ubytován na ruském vyslanectví v Ashburnham House na Dover Street. Carova návštěva se pochopitelně domlouvala

dlouho dopředu, byl očekáván již od března. Do příprav zasáhla smutná záležitost, která návštěvu oddálila. Nejmladší carova dcera Alexandra ve čtvrtém měsíci těhotenství onemocněla. Šlo pravděpodobně o tuberkulózu, nicméně v polovině května se její stav zlepšil a tak se mohl car vydat na cestu. I královna Viktorie byla těhotná, v době návštěvy byla v sedmém měsíci.

Hned následující ráno se car velmi vřele přivítal na půdě vyslanectví s princem Albertem, manželem královny, strávili spolu v srdečném rozhovoru více než hodinu a půl. V poledne se car zúčastnil mše v ruské kapli ve Welbeck Street. O půl druhé opět dorazil Princ manžel, aby doprovodil Mikuláše do Buckinghamského paláce, kde jej již očekávala královna. Přivítala ho v Trůnním sále zářícím zlatem a jasně červenými tapetami. Shodou náhod se uvítací audience zúčastnil saský král, který zde také pobýval. Ten den stačil car pocítit krátkou návštěvou i vévodu a vévodkyni z Cambridge, vévodu z Gloucesteru, princeznu Sofii (poslední z patnácti dětí krále Jiřího III.) a také vévodu Wellingtona.

Toto setkání je pro následující děj velmi důležité, protože se s největší pravděpodobností poprvé a naposledy tváří v tvář setkali car Mikuláš I. a FitzRoy James Henry Somerset, budoucí baron Raglan, Wellingtonův sekretář a za pár let velitel spojeneckých armád na Krymu. Lord Raglan již jednou cara viděl. Zúčastnil se ve vévodově doprovodu korunovace v Sankt Petěrburgu v roce 1825, ale tehdy si jej car ve velkém množství pozvaných hostů nemohl ani povšimnout. Ještě ten večer se po velkém banketu v Buckinghamském paláci car poprvé osobně setkal s členy vlády, Robertem Peelem, ministerským předsedou, lordem Aberdeenem, ministrem zahraničí a ostatními. Už vzhledem k prostředí se setkání neslo jen ve formálním duchu a o ničem důležitém se nehovořilo.

Carova návštěva probíhala ve velkém stylu, zcela odpovídající vznešené osobě návštěvníka. Jen u zlatníků utratil více než 5 tisíc liber. Pondělní podvečer strávil ve společnosti královny Viktorie, prince Alberta a saského krále ve Windsoru. Následující den jej mohli obdivovat návštěvníci dostihů v Ascotu a večer na jeho počest pořádali velký banket v zámecké Waterloo Gallery. Panovaly sice určité obavy o jeho bezpečí, jen v Londýně pobývaly stovky polských utečenců, kteří se sem uchýlili po krvavé porážce listopadového povstání v roce 1831. Bylo mezi nimi mnoho příslušníků nejvyšší polské šlechty, která se s likvidací polského království

nikdy nesmířila. A opět návštěva stíhala návštěvu, car postupně okouz-
lil nejen nejvyšší šlechtu, ale i prosté Londýňany svým upřímným a na-
prsto přirozeným chováním. Večer po velké vojenské přehlídce se opět
konal banket ve Waterloo Gallery. Po večeři se car stáhl do soukromí
kabinetu s lordem Aberdeenem. Ujistil se, že se Aberdeenovi pohodlně
sedí a začal otevřeně a velmi upřímně. „Já zapomenu, že jsem panovník
a vy zapomenete, že jste ministrem Anglie. Prostě budeme Mikuláš a vy
Aberdeen.“

Nejdříve vysvětlil car svůj postoj k francouzskému králi těmito slovy:
„Ludvík Filip je pro Evropu požehnáním, s tím upřímně souhlasím. Ale
já nikdy nebudu jeho přítelem... Vždyť aby si získal svou pozici a udržel
se v ní, pokusil se podkopat naopak mou jako ruského vládce a to mu
nikdy nezapomenu.“

Turecký krocan v objetí ruského medvěda

Nato vysvětloval Aberdeenovi, jakým nebezpečím je Francie ve vý-
chodním Středomoří, zvláště v osmanské říši. „Turecko umírá,“ varoval
Aberdeena car, „můžeme se snažit mu pomoci udržet se naživu, ale ne-
budeme úspěšní. Zemře, musí zemřít a to bude velmi kritická chvíle. Já
a má armáda nebudeme jen přihlížet a rakouský císař se zachová stejně,
ale co Francie?“